

נושא מס' 6 הנוסעים ברכב - ההיבט החברתי של הנהיגה והנסיעה ברכב

צילום: אנטון מיכל

תוכן עניינים

1.....	הנוסעים ברכב - ההיבט החברתי של הנהיגה והנסיעה ברכב
1.....	מערך השיעור
4.....	גיל ההתבגרות, נורמה ולחץ חברתי
5.....	השפעת הנורמה הקבוצתית בגיל ההתבגרות
6.....	קונפורמיות
7.....	לחץ חברתי
10.....	לחץ חברתי ונהיגה
11.....	נוכחות נוסעים ברכב
15.....	לחץ חברתי חיובי
18.....	התמודדות עם לחץ חברתי ברכב
26.....	שימוש בתקשורת אסרטיבית להימנעות מלחץ חברתי
28.....	אשנב לתיאוריה

הנוסעים ברכב: ההיבט החברתי של הנהיגה והנסיעה ברכב

מערך השיעור

מטרות השיעור

התלמידים:

- יכירו את המושגים: "קבוצה", "נורמות", "קונפורמיות" ו"לחץ חברתי".
- יבינו את השפעת הנוסעים ברכב על התנהגות הנהג.
- יכירו דרכי התמודדות כנגד לחץ חברתי שלילי.
- יפתחו גישות להפעלת לחץ חברתי חיובי.

רעיון מרכזי

הימצאות של כמה אנשים יחד יוצרת אווירה המשפיעה על תפקודם בהשוואה לתפקודם כשהם לבדם. אווירה כזו נוצרת בשל ההשפעה הקבוצתית או החברתית היכולה להתבטא בצורות שונות כמו "לחץ". במקרים רבים ההשפעה הקבוצתית יכולה לבוא לידי ביטוי גם ללא נוכחות חברי הקבוצה. הנורמות שהתפתחו בקבוצה גורמות לפרט להיות קונפורמי להן, ותפקודו בנהיגה הוא פועל יוצא של הנורמות הללו ושל הציפיות להתנהגות בעקבותיהן. כשהנסיעה ברכב, ואפילו פעולת הנהיגה, הופכות ל"התרחשות קבוצתית", והחלטות הנהג מושפעות במידה רבה מנטיות הנוסעים שהם חבריו, נוצרים כל התנאים הידועים בתהליך קבלת ההחלטות הקבוצתית, שבין תוצאותיו העיקריות היא הנטייה לסיכון-יתר. לעיתים קרובות, כאשר הנהג מוביל חברים, דווקא החברים נוטים במודע או שלא במודע לעורר אצל הנהג דחפים הרפתקניים ורצון להפגין כושר שליטה ואומץ. עצם נוכחות החברים יכולה לגרום להתנהגות כזו, ובוודאי כאשר הדרבון נעשה מצידם באופן פעיל. אתגר מיוחד ניצב לפני הנהג הוא ניצול כוחו של הלחץ החברתי, השלילי לעיתים מזומנות, והפיכתו ללחץ חברתי חיובי.

מהלך השיעור

זמן	פירוט פעילויות / אמצעים	שיטת ההוראה	פירוט התוכן	ראשי פרקים של התוכן
25 דקות	פעילות 1 – כרטיס פעילות וסרטון	השפעת הלחץ החברתי על הנהג: סרט - מרד הנעורים (3:31 דקות) + דיון בכיתה.	פתיחה ויצירת מוכנות: השפעת הלחץ החברתי על הנהג.	לחץ קבוצתי והסכנות שבהשפעת לחץ חברתי שלילי
10 דקות	חלוקת דף או הקרנת התרשים והמושגים על המסך. הקרנת ההרצאה המוקלטת.	הסבר המורה + לחץ חברתי ונהיגה (מתוך "אקדמיה ברשת, 5:13 דקות). הסבר על לחץ חברתי ונהיגה ומה ניתן לעשות כדי לצמצם השפעתו על נהגים צעירים.	תופעת הלחץ החברתי	גיל ההתבגרות, נורמה ולחץ חברתי
5-10 דקות	פעילות 2 – צפייה בסרטון + שאלות בנוגע לחברים ולהשפעתם.	אני והחברה מירוצ מכוניות (1:02 דקות) צפייה בסרטון ודיון בנושא לחץ חברתי. כולל שאלות וסיכום.	הצגת מקרה של לחץ חברתי בנהיגה	לחץ חברתי ונהיגה
5 דקות	פעילות 3 – צפייה בסרטון	הסבר המורה + הצגת הגורמים המשפיעים והדרכים להתמודדות + המחשה באמצעות צפייה בסרטון היו חברים אמיתיים - אמרו לחבריכם להאט בנהיגה (2.03 דקות)	השפעת מאפייני הנוסעים ברכב ומספרם על התנהגות הנהג (לחץ חברתי שלילי)	נוכחות נוסעים ברכב
10 דקות	פעילות 4 – שאלון לתלמידים	שאלון: אני כנהג וחבריי + דיון	לחץ חברתי בנהיגה	סוגים של לחץ חברתי
30 דקות	פעילות 5 – כרטיסי פעילות	לחץ חברתי ואחריות אישית: קבלת החלטות באמצעות סיפורי מקרה.	ההחלטה הקבוצתית בהשוואה להחלטה של אדם בודד - הנטייה לנטילת סיכון גבוהה יותר בקבוצה.	לחץ חברתי ואחריות אישית החלטה קבוצתית לעומת החלטה אישית

		פעילות יחיד ופעילות קבוצתית	קבלת אחריות אישית בהתמודדות עם לחץ של החברים לנהוג בדרך מסוכנת.	
10-5 דקות	דיון בכיתה	הסבר המורה ודיון במליאה. התלמידים יציעו דרכים משלהם להפעלת לחץ חברתי שיכול להשפיע על הנהג לנהוג בבטחה.	לחץ חברתי חיובי – מהותו והדרכים שבאמצעותן הוא עשוי לסייע להתנהגות הנהג.	לחץ חברתי חיובי
5 דקות	דיון בכיתה	הסבר המורה ודיון בכיתה.	דרכים להתמודדות עם לחץ חברתי שלילי ועידוד הנוסעים ברכב להפעלת לחץ חיובי.	התמודדות עם לחץ חברתי
20 דקות	פעילות 6 – שאלון לתלמידים	מענה על שאלון התנגדות להשפעת חברים + דיון בשאלה: מה ניתן לעשות כדי לצמצם את השפעת הלחץ החברתי השלילי?	קבלת החלטות בעקבות לחץ חברתי בזמן נהיגה.	התמודדות עם לחץ חברתי שלילי
20 דקות	פעילות 7 – משחק תפקידים	<ul style="list-style-type: none"> הנוסעים ברכב – שאלון עמדות כתבה מעיתון "אסון בסיום התיכון" 	הנוסעים ברכב	גם הנוסע קובע! האווירה ברכב וההשפעה על הנהג
	פעילות 8 – פעילות בקבוצה עם כרטיסיות	שימוש בתקשורת אסרטיבית להימנעות מלחץ חברתי שלילי	תקשורת אסרטיבית כאמצעי להימנעות מהשפעת לחץ חברתי שלילי.	דרכי התמודדות של נהגים עם לחץ חברתי שלילי
5 דקות	הצגת תקנות תעבורה ושאלות רלוונטיות		הצגת תקנות תעבורה ושאלות רלוונטיות.	

הפרק העוסק ב"הנוסעים ברכב" – ההיבט החברתי של הנהיגה והנסיעה ברכב" עמוס בפעילויות רבות. לא ניתן לבצע את כולן בשל מגבלות זמן, ועל המורה לברור ביניהן בהתאם לצורכי כיתתו ולשיקול דעתו. בכל מקרה, יש להבטיח שהתלמידים יתודעו להשפעותיו של הלחץ החברתי ולנטייה לסיכון-יתר שבעקבותיו, ולאפשרות לנצל את עוצמתו וליצור לחץ חברתי חיובי.

גיל ההתבגרות, נורמה ולחץ חברתי

המושג "נורמה חברתית" פירושו התנהגות מקובלת בחברה. המושג מתייחס לכללי התנהגות קבועים המקובלים בקבוצה או בתרבות מסוימת בנסיבות מוגדרות. אנשים שאינם נוהגים לפי הנורמה נחשבים לחריגים או לסוטים מההתנהגות המקובלת. הנורמה מכתובה לאדם כללי התנהגות המקובלים בחברתו או בקבוצתו, ומונעת ממנו את הצורך לשקול בכל פעם מחדש כיצד עליו לפעול ומה עליו לצפות מאחרים.

נורמה איננה חוק כתוב. לפעמים היא זהה לציווי החוק ולפעמים מנוגדת לו וחזקה ממנו. נורמה היא גם הציפייה הבלתי כתובה מחברי הקבוצה שיתנהגו כך ולא אחרת. כל קבוצה מפתחת את המערכת הנורמטיבית שלה בהתאם לצרכיה, למטרותיה ולאורח חייה.

לעיתים הנורמה היא גלויה, חד-משמעית ומפורשת (אצלנו מקובל כך וכך), אך היא יכולה גם להיות מוסווית וקשה לאיתור. אין ספק, שככל שהנורמה גלויה יותר, קל יותר לחבר חדש בקבוצה לסגל לעצמו את ההתנהגות המקובלת על השאר.

קיימות נורמות רבות המשותפות לקבוצות רחבות ביותר, ולפעמים אף לחברות שלמות. נורמות כלליות מסוג כזה מכנים לפעמים בשם "ערכי יסוד" ו"ערכים עליונים", כמו כבוד, יושר, הגינות, עזרה הדדית, שמירה על חיי אדם, אהבת המולדת, הכנסת אורחים ועוד. ניתן לזהות נורמות בכל תחומי ההתנהגות והחיים בצוותא.

מדוע מקפיד כל כך אדם לנהוג לפי הנורמות המקובלות בחברתו או בקבוצתו? מדוע הוא חושש לחרוג מן המסגרת המקובלת? היש בכלל יתרונות לנורמה שכה מקפידים לשמור עליה? התשובה היא בדרך כלל חיובית. קבוצת אנשים הפועלת להשגת מטרה מסוימת נתקלת לעיתים בקשיים בעת הניסיונות להשגת המטרה. מתברר לחברי הקבוצה, כי דרכי התנהגות מסוימות מקלות עליהם את השגת המטרה, ולכן הם מאמצים לעצמם כללי התנהגות אלה ומקפידים לשמור עליהם. הנורמות מאפשרות, אם כן, לגבש יחסים שייעו להשיג את יעדי הקבוצה. לדוגמה: בקבוצה התגבשה נורמה שאין מאחרים למפגשי הקבוצה וכל מי שצפוי לאחר מודיע על כך מראש. זאת, כדי שהאווירה בקבוצה תהיה טובה יותר והקבוצה תפעל ביעילות. דוגמה נוספת: בין חברי הקבוצה, אשר רובם זוכים בתקופה זו לקבל את רישיון הנהיגה, התגבשה נורמה שאין מדרבנים את הנהג לנהוג מהר ואין דוחקים בו. זאת, כדי לאפשר לנהג הצעיר להיות מרוכז בנהיגתו ולנהוג בזהירות ובבטיחות ולהימנע מתאונת דרכים מיותרת.

סיבה נוספת להיענותם של אנשים לנורמות החברתיות קשורה לרצון להימנע מתגובותיהם השליליות האפשריות של חברי הקבוצה אם הם לא יצייתו לנורמות. הסטייה מהנורמה עלולה לעורר תרעומת ואף ענישה כמו הרחקה מן הקבוצה או דחייה חברתית מצד חבריה האחרים. הנורמה החברתית נחוצה להיווצרות יחסים תקינים בין אנשים ולהשגת יעדי הקבוצה. היא מקילה על ההסתגלות באמצעות ההדרכה של חברי הקבוצה כיצד להתנהג ומה לצפות מאחרים. מבחינה זו הנורמה היא מעין "תמרור דרך" המכוון את חברי הקבוצה.

אם כך, דרכי התנהגות רבות אינן אלא מוסכמות חברתיות בקבוצה מסוימת. התנהגות הנחשבת לנורמטיבית בקבוצה אחת יכולה להיחשב לא נורמטיבית ואף חריגה בקבוצה אחרת. רוב הקבוצות מצפות מחבריהן להיענות לנורמות שלהן כתנאי הכרחי להשתתפות בקבוצה.

השפעת הנורמה הקבוצתית בגיל ההתבגרות

השאיפה של המתבגר להשתייך לקבוצת השווים, "להיות חן", להיות אהוב ומקובל על בני גילו, יש בה כוח רב עד מאוד. החוקים הבלתי כתובים של הקבוצה, הנורמות שלה, משמשים מדריך מרכזי לפרט המכוון את התנהגותו.

על-פי תיאוריות התפתחותיות העוסקות בגיבוש הזהות, אחת מהמטלות המרכזיות המוטלת על המתבגר היא להפוך להיות חבר בקבוצה. היחסים עם חברי קבוצת השווים, הנמצאים במוקד ההתעניינות של הנער והנערה, הם מרכיב משמעותי בתהליך ההתנתקות מהתלות בהורים אל עבר גיבוש זהות והגדרה עצמית. תפקידה העיקרי של קבוצת השווים בתקופת ההתבגרות הוא מתן תחושה בסיסית של השתייכות קבוצתית, המספקת מקור לביטחון עצמי למתבגר הזקוק לו ביותר בתקופת מעבר זו.

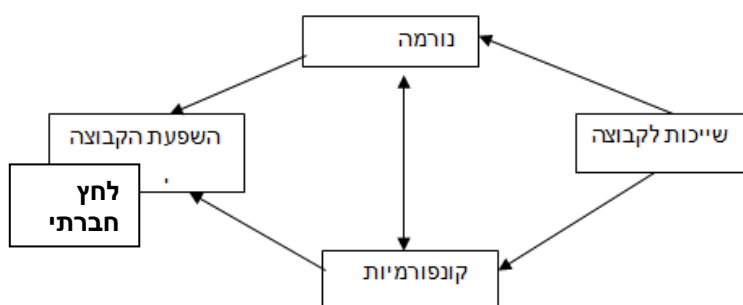
השתייכותו של המתבגר לקבוצת השווים עלולה גם לגבות מחיר מסוים. ממחקרים רבים ניתן להסיק, שלחץ חברתי הוא גורם משמעותי המשפיע על קבלת ההחלטות של המתבגר ועל התנהגותו, וגורם לו ליטול יותר סיכונים. כך, למשל, נמצאה השפעה משמעותית ללחץ חברתי על נטילת סיכונים. נמצא, כי נבדקים נטו ליטול יותר סיכונים, להתמקד יותר ברווח מאשר בעלות שבסיכון, וכן לקבל החלטות מסוכנות יותר, כאשר היו בנוכחות חברים. השפעת קבוצת השווים הייתה חזקה יותר בקרב מתבגרים וצעירים מאשר אצל מבוגרים.

מידת ההיענות ללחץ חברתי שונה מאדם לאדם. יש הרגישים יותר ללחץ חברתי ולכן מושפעים יותר. למשל, אלו שמרגישים שהם בעלי מעמד נמוך בקרב קבוצת השווים נמצאו נענים יותר ללחץ חברתי, או נערים שסמכות הוריהם נמוכה, נמצאו בעלי היענות גבוהה יותר ללחץ חברתי שלילי בתחום השימוש בחומרים מסוכנים כמו גם בנושאים אחרים. עוד נמצא, כי ביחס לנטילת סיכונים בשימוש בחומרים מסוכנים נטו נבדקים להיענות יותר ללחץ חברתי מצד קבוצות שנוטלות סיכון מאשר מצד קבוצות שלא נטלו סיכון. זאת אומרת, שההיענות ללחץ חברתי שלילי נמצאה כמשפיעה יותר מאשר ההיענות ללחץ חברתי שאינו שלילי.

כמו כן, ישנם גורמים כלליים המשפיעים על ההיענות ללחץ חברתי שלילי. כך, בנוגע לתחומים של פשיעה ושימוש בחומרים מסוכנים נמצא במחקרים, שגברים רבים יותר מאשר נשים נוטים להיכנע ללחץ חברתי שלילי הכרוך בנטילת סיכונים.

בנוסף לכך נמצא, כי ככל שמתבגר תופס את הנזק שבנטילת סיכונים כחמור פחות, וככל שיש למתבגר עניין רב יותר בנטילת סיכונים, כן תגבר היענותו ללחץ חברתי. מחקרים גם הראו, כי השפעת הלחץ החברתי על נטילת סיכונים עשויה להיות חזקה יותר מאשר ההשפעה של גורמים אישיותיים פנימיים.

מלבד הסוג האקטיבי של הלחץ החברתי שנידון לעיל, הכולל השפעה חיצונית מצד אנשים, קיים גם לחץ חברתי פסיבי. הוא מוגדר כהשפעה של נורמות חברתיות אשר מופנות כלפי הפרט ומכוונות אותו להתנהג בצורה מסוימת. לחץ חברתי אקטיבי מתייחס להזמנה ישירה לדרך התנהגות מסוימת, שנדרשת כלפיה תגובה מיידית מצד הפרט. לעומת זאת, לחץ חברתי פסיבי מתייחס לתפיסות ולפירושים של הפרט ביחס לדרכי ההתנהגות שאותן מצפים ממנו חברי הקבוצה לנקוט.

קונפורמיות

קונפורמיות היא נטייתו של אדם להיכנע ללחץ קבוצתי המעוות את שיפוטו העצמי ואת התנהגותו. לחץ הקבוצה גורם לאדם לשפוט, לחשוב ולהתנהג בדרך שהקבוצה מצפה ממנו, וזו איננה תמיד מתאימה ולפעמים אף נוגדת את מניעיו ואת הגיונו הוא. האדם עשוי גם להימנע מפעולה מסוימת שברצונו לעשות או מדבר מסוים שברצונו לומר, משום שאינם הולמים את המוסכמות הנהוגות בקבוצתו.

לעיתים גורם לחץ הרוב על היחידים בקבוצה להתנהג בהתאם לרצון הרוב. נקיטת עמדה או דרך התנהגות התואמת את זו של הרוב עשויה לנבוע מכך, שהמיעוט השתכנע שהרוב אכן צודק, אך יכולה גם לנבוע מחשש מפני סנקציות שליליות כמו לעג, עונשים ודחייה, העלולים לפגוע במיעוט אם לא יביע את עמדת הרוב. לעיתים הלחץ הקבוצתי לציית לנורמה הוא ישיר (אמירה מפורשת וכד'), ולעיתים הלחץ הוא עקיף (מבטים, רמזים דקים וכו'), או אף סמוי לחלוטין - מורא הקבוצה. קונפורמיות נוצרת כאשר אנשים משנים את תפיסותיהם, עמדותיהם או התנהגותם, כך שיתאימו לנורמות הקבוצתיות. מצבי הקונפורמיות שכיחים מאוד בחיי היום-יום: אנשים נוטים להימנע מהפרת נורמות קבוצתיות בידיעה שהקול החריג אינו אהוד. הקונפורמיות יכולה לעיתים להשפיע על התנהגותו של פרט גם אם הקבוצה אינה נוכחת פיזית במקום.

התנהגות קבוצתית הומוגנית או עמדות קבוצתיות אחידות אינן מצביעות בהכרח על קונפורמיות. כדי לסווג התנהגות כקונפורמית היא חייבת לכלול ויתור או כניעה, מודעת או בלתי מודעת, של היחיד לקבוצה, לעיתים בלויית קונפליקט מסוים. הקונפליקט במקרה זה הוא בין רצונו של הפרט לנהוג בצורה מסוימת לבין דרך ההתנהגות שהקבוצה כופה עליו. במילים אחרות, התנהגות קונפורמית היא התנהגות של פרט הנובעת מלחץ של הסביבה, בעוד שללא הלחץ היה מתנהג אחרת.

לחץ חברתי

הימצאות כמה אנשים יחד יוצרת אווירה המשפיעה על תפקודם בהשוואה לתפקודם כשהם לבדם. אווירה זו היא תוצאה של ההשפעה הקבוצתית או החברתית היכולה להתבטא בצורות שונות כמו "לחץ". במקרים רבים ההשפעה הקבוצתית יכולה לבוא לידי ביטוי גם ללא נוכחות חברי הקבוצה. הנורמות שהתפתחו בקבוצה גורמות לפרט להיות קונפורמי להן, ותפקודו בנהיגה הוא פועל יוצא של הנורמות הללו ושל הציפיות להתנהגות בעקבותיהן. כשהנטייה ברכב ואפילו פעולת הנהיגה הופכות ל"התרחשות קבוצתית", והחלטות הנהג מושפעות במידה רבה מנטיות הנוסעים שהם חבריו, נוצרים כל התנאים הידועים בתהליך קבלת החלטות הקבוצתית שבין תוצאותיו העיקריות היא הנטייה לסיכון-יתר. לעיתים קרובות, כאשר הנהג מוביל חברים, דווקא החברים נוטים במודע או שלא במודע לעורר בקרבו דחפים הרפתקניים ורצון להפגין כושר שליטה ואומץ. עצם נוכחות החברים יכולה לגרום להתנהגות כזו אצלו, ובוודאי כאשר הדרבון נעשה מצידם באופן פעיל.

צילום: אנטון מיכל

פעילות מס' 1

השפעת הלחץ החברתי על הנהג

משך זמן הפעילות: 25 דקות

מטרת הפעילות:

להבין מהו לחץ קבוצתי ומהן הסכנות שבהשפעת הלחץ החברתי השלילי.

עזרים: [The Chicken Game](#) מתוך הסרט - מרד הנעורים (3:31 דקות) + כרטיס פעילות

מהלך הפעילות:

צפו בסרטון [The Chicken Game](#) (3:31 דקות)

א. (הסרטון הוא קטע מסרט הקולנוע "מרד הנעורים", שבמהלכו שני נערים עורכים תחרות קפיצה מרכב. אחד הנהגים אינו מצליח לקפוץ ונופל עם הרכב מהמצוק. אז טרם חגרו חגורות בטיחות וידיות הדלתות לא היו משוקעות עדיין בגוף הדלתות מטעמי בטיחות כפי שהן במכוניות כיום. הסרט, משנת 1955, נודע כסרט קלאסי בקולנוע, וכיכב בו השחקן האגדי ג'יימס דין שגילם בו נער בן 17. ג'יימס דין נהרג ב-1956 בתאונת דרכים אמיתית.

ב. ענו על השאלות האלה:

1. האם הסרט מציג מצב של השפעה על אחרים? הסבירו.
2. האם ניתן להאשים את החברים במותו של החבר שנפל מהצוק? נמקו.
3. האם לדעתכם בני נוער וצעירים מושפעים מלחץ חברתי יותר ממבוגרים? אם קיים הבדל, פרטו את הסיבות לכך (ניתן להיעזר בחומר הרקע לנושא).
4. מדוע לדעתכם בני נוער וצעירים זקוקים יותר מבני גיל אחר לחוויית שייכות לקבוצת חברים? (ראו בחומר הרקע).
5. ציינו דרכים שבאמצעותן מבטאים בני נוער וצעירים את שייכותם לקבוצת חברים.
6. אחד החברים שלכם ארגן עישון נרגילה בחצר הבית. חברים משותפים שלכם התיישבו בחצר, הציתו את הנרגילה והחלו לעשן. מה הסיכוי שתעשנו יחד עם החברים שלכם? הסבירו ונמקו את תשובתכם.

ג. **במליאה:** נציג מכל קבוצה יציג את הממצאים שעלו בקבוצה שבה השתתף.

ד. **במליאה:** דיון על הסכנה שבהשפעת הלחץ החברתי על הנהג ובדרכי ההתמודדות עימו.

השפעת הלחץ החברתי על הנהג

פעילות מס' 2

צפו בסרטון [אני והחברה - מירוץ המכוניות](#) (1:02 דקות) וענו על השאלות:

- מהם, לדעתכם, הגורמים להתנהגות הנהגים בסרטון?
- אילו סוגים של לחץ חברתי הופעלו על הנהג?
- ספרו על אירוע שבו נסעתם ברכב בחוסר זהירות עם חברים או עם מישהו ממשפחתכם. האם חשבתם מה עלול לקרות לכם בשל חוסר הזהירות?
- תנו דוגמאות למצבים שבהם נתקלתם בלחץ חברתי על נהג. כיצד פעלתם?

שאלות נוספות לדיון

- מהי הנהיגה ומה משמעותה עבורכם?
- ספרו על מצבים שנראים לכם מפחידים בעת נהיגה.
- מה אתם חושבים על נהיגת צעירים?
- מדוע יש לנהיגת צעירים דימוי של נהיגה מסוכנת? מאין לדעתכם זה נובע?
- איך החברים שלכם נוהגים? האם יש מי שנוהג באופן לא זהיר? בפראות? האם תימנעו מלנסוע איתו? הסבירו.
- האם לדעתכם יש הבדל בין בנים לבנות כנהגים / כנוסעים מבחינת ההשפעה על הנהג? הסבירו.

דיון בכיתה

כשיש צעירים ברכב

המורה יערוך דיון עם התלמידים ויבחן איתם את המתרחש ברכב בעת נהיגת צעירים – הם כנהגים או כנוסעים ברכב עם חברים, עם אחים מבוגרים יותר ועוד. בדיון תיבחן האווירה המאפיינת את הנעשה ברכב ואת השפעתם של הנוסעים על התנהגות הנהג.

אווירה כללית ברכב

האם מתנהלות שיחות טלפון רעשניות? האם משמיעים מוזיקה קצבית בעוצמה גבוהה? האם הנוסעים ברכב שותים משקאות חריפים? האם "מזיזים כפתורים" כל הזמן (רדיו, מזגן וכו')?

השפעה על הנהג?

האם הנוסעים ברכב מעירים הערות? משפיעים על הנהג כיצד לנהוג? מסבים את תשומת לב הנהג לנעשה בחוץ (לטוב/לרע)? האם לוחצים עליו ומתגרים בו להגביר מהירות, לעקוף, לא לציית לחלק מהתמרוקים? האם מספר הנוסעים ברכב משפיע על הנעשה בו? האם לזהות הנוסעים – בנים, בנות, חברים קרובים, או סתם מכרים – יש השפעה על הנעשה ברכב?

איך אתם עם נהיגה מסתכנת?

האם אתם חוששים מנהיגה שנוטלים בה סיכונים, או להיפך? האם אתם מעודדים אותה לפעמים? האם אתם מעירים לנוסעי רכב אחרים שמעודדים נהיגה שנוטלים בה סיכונים? האם אתם מעירים לנהג, ואם כן, האם אחרים מעירים לכם? האם שקלתם לרדת מרכב שהנהיגה בו מאופיינת בנטילת סיכונים? האם סיפרתם על כוונתכם? האם לבסוף ירדתם?

לחץ חברתי ונהיגה

בקרב נהגים צעירים רבים הנהיגה אינה ממלאת רק צורך שמספק כלי תחבורה המסיע ממקום למקום, אלא היא אמצעי המגדיר את הזהות של הנהג. הנהיגה היא כלי המבטא את מאפייניו, את אופיו, את תכונותיו ואת אישיותו של הנהג, וככזאת יש לה תפקיד במיצובו ובהגדרת מקומו ומעמדו החברתי בתוך הקבוצה החברתית של בני גילו. סגנון הנהיגה וההתנהגות במהלך הנהיגה ובסביבתה מאפשרים לצעיר לבנות דימוי חברתי מסוים, ולחבריו - לייחס לו מאפיינים מסוימים (כגון כוח, עוצמה, יכולת טכנית וביטחון עצמי). כאמור, צעירים רבים מייחסים חשיבות רבה לקבוצת בני הגיל שלהם, ולכן חשוב להם "להיות כמו כולם", להתנהג על-פי הכללים המקובלים, לא להיות חריגים ולהיות מקובלים חברתית. המכונות היא אחד האמצעים לזכות ביוקרה ובמעמד. ומכיוון שבנושא זה הם מייחסים חשיבות רבה לעמדותיהם ולדעותיהם של חבריהם, הם עשויים לנהוג בפראות רק כדי להרשים אותם ביכולת השליטה שלהם ברכב, גם אם נהיגה כזאת מפחידה אותם ומנוגדת לחלוטין לאופיים ולהתנהגותם. אינטראקציות רבות בין צעירים מתרחשות סביב מכונות ונהיגה, ובמהלכן מופעל על הנהג לא פעם לחץ חברתי. הלחץ החברתי יכול להיות מפורש, כשאנשים בסביבת הנהג אומרים לו או מעודדים אותו לפעול בצורה מסוימת, ועשוי להיות גם מרומז, מעצם נוכחותם של החברים בסביבת הנהג, אם הנהג מאמין שזה מה שמצופה ממנו לעשות. עיקר האינטראקציות בין צעירים מתרחשות סביב מפגשים ובילויים חברתיים. במקרים כאלה הנהיגה מושפעת מאווירת הבילוי, כלומר מרצונם של הצעירים להשתחרר, לבלות, להרשים, להיות מקובלים חברתית ולהוכיח את עצמם. הנהג, השואף להיות חלק מהקבוצה, מתנהג כמו חבריו, גם אם דרכי התנהגות אלה אינן מתאימות לנהיגה. כך למשל, עלולים צעירים לנהוג בהשפעת אלכוהול כי "ככה עושים כולם", כי "מי שלא שותה הוא חנון", בגלל הלחץ שמפעילים אחרים, או בגלל רצונם להראות לאחרים ש"אני גבר" ש"יכול בלי בעיה לשתות ולנהוג".

ישנם צעירים שהנהיגה מקנה להם סמכות ועוצמה ומאפשרת להם לנהל משחקי כוח וכבוד עם אחרים. כחלק מתופעה זו יש שצעירים עורכים תחרויות נהיגה, למשל, נהיגה במהירות מופרזת או עקיפות מסוכנות, כדי להוכיח לחבריהם שיכולותיהם טובות משל אחרים. יש המתייחסים לנהיגה כאל מבחן גבריות הבוחן את יכולתו של הנהג "להיות גבר", לכבוש, להצליח ולנצח. במקרה כזה נהיגה פרועה יכולה להיחשב ביטוי לגבריות.

הצורך לחוות את עצמם כעצמאיים ונפרדים מהמסגרת המשפחתית מוביל רבים מהנהגים הצעירים להתחבר לקבוצת בני גילם הן כדי להתמודד עם הפרדה מהקבוצה הראשונית – המשפחה, והן כדי להיות חלק מקבוצת חברתית שאינה המשפחה. קבוצת השווים נעשית אפוא משמעותית וחשובה. שכן, היא מקנה לצעיר מעמד חברתי ומקום להשתייך אליו כאשר הוא עסוק בפרדתו מההורים. עם זאת, לכל קבוצה כללים וחוקים שחברי הקבוצה מצווים להם וקשה לחרוג מהם בתוך המרחב הקבוצתי. התנהגות שכזאת עלולה לגרום לגינוי ואף לנידוי. חלק מהנערים והצעירים עסוקים ב"סימון" עצמם כחלק מהקבוצה, ומקבלים לעיתים באופן אוטומטי את כללי הקבוצה גם אם אלה הפוכים לכללים ולערכים המוכרים.

נהיגה היא אחת הדרכים של בני נוער וצעירים לסמן את עצמם כחלק מקבוצת השווים, ובהקשר זה תפקידה חשוב ומשמעותי. צעירים רבים קושרים בין נהיגה ברכב לבין בגרות ועצמאות, ויכולת הנהיגה של צעיר נתפסת בעיניו ובעיני הסובבים אותו כעדות למידת עצמאותו ובגרותו ("אני כבר לא ילד", "אני לא תלוי במבוגרים").

נוכחות נוסעים ברכב¹

נהיגה מסוכנת נובעת מהשפעת הנוסעים ברכב, על מאפייניהם השונים, על הנהג, שנוקט דרכי התנהגות מסוכנות, כמו נהיגה בהשפעת אלכוהול, במהירות מופרזת, אי-ציות לתמרורים ולחוק ועוד. נמצא, שהסיכון לתאונות דרכים של נהגים צעירים עולה כשהם מסיעים נוסעים בני גילם. ככלל, לחברים ולבני אותה קבוצת גיל השפעה שלילית על התנהגותו של הנהג הצעיר. הסיבה היא - הלחץ הגבוה המופעל על הנהג ליטול סיכונים והאינטראקציות החברתיות ברכב המסיחות את דעתו מהנהיגה.

להחלטה קבוצתית, בהשוואה להחלטה של אדם בודד, נודעים יתרונות רבים. אך לעיתים היא מתבטאת בנטילת סיכון-יתר בגלל תחושת הביטחון שמשרה הקבוצה על כל אחד מחבריה, ובגלל תהליכים שונים המתפתחים במסגרת הדינמיקה הקבוצתית.

¹ מתוך מאמר של יפעת משלף פארן, אוניברסיטת בר אילן, בהדרכת ד"ר אורית טאובמן-בן ארי, 2011.

לתופעה זו המאפיינים הבאים:

- א. תחושה של כוח ואופטימיות.
- ב. אמון ביכולת של הקבוצה.
- ג. התעלמות ממידע המנוגד לדעות המקובלות.
- ד. זלזול ביריבים, בבעלי דעות אחרות ובכאלה שחושבים אחרת כשיש הסכמה בקרב הרוב.
- ה. נטייה לראות באי-התבטאות צורה של הסכמה שבשתיקה.
- ו. אנונימיות (במיוחד בקבוצה גדולה) המאפשרת הבעת תוקפנות (תופעת ההמון הזועם).

גם מספר הנוסעים משפיע. נמצא, שככל שמספר הנוסעים ברכב עולה, כן עולה הנטייה לתאונות דרכים. הסיבה היא, שהפעילויות החברתיות המתרחשות ברכב במהלך הנסיעה משפיעות על הנהג: הן מסיחות את דעתו או מפעילות עליו לחץ חברתי לנהוג בצורה לא בטוחה ולהסתכן. הסיכוי לתאונות הדרכים הקטלניות של נהגים צעירים עולה כאשר נוסעים ברכב שניים או יותר אנשים שהם בני גילו של הנהג הצעיר. הסיכון לתאונות דרכים של נהגים צעירים, גברים ונשים, עולה עם כל גבר צעיר נוסף שנוסע איתם. ניתן לומר, שככל שהנהג מתבגר וצובר ניסיון רב יותר בנהיגה, פוחתת המשמעות שהוא מייחס לבני קבוצת השווים, יכולתו לעמוד בלחץ החברתי מתגברת, ומידת מעורבותו בתאונות דרכים הולכת ופוחתת.

בספר "לא רציונלי ולא במקרה", המתמקד בכוחות הסמויים שמעצבים את ההחלטות שלנו ומבוסס על מחקרים שערך ד"ר דן אריאלי לאורך השנים עם חברים, עמיתים וסטודנטים, הוא כותב "זה לא רק חוסר הניסיון וההורמונים שמביאים כל כך הרבה בני נוער לרסק את עצמם ואת המכוניות שלהם או של הוריהם, זאת גם המכונת המלאה בחברים צוחקים, כשנגן הדיסק פולט דציבלים מפמפמי אדרנלין...מי חושב על סיכונים במצב כזה? סביר להניח שאף אחד". עוד כותב ד"ר אריאלי כי "ממחקר שנערך לאחרונה עולה, שהסיכוי של צעיר שנוהג לבדו להיות מעורב בתאונה גבוה בארבעים אחוז מהסיכוי של מבוגר, אבל כשיש במכונית צעיר נוסף, הסיכוי עולה פי שניים, וכשנוסף צעיר שלישי למכונית הסיכוי – מוכפל שוב".

קיים קשר בין הסעת נוסעים צעירים ברכב שבו נוהג נהג צעיר לבין הסיכוי לתאונות דרכים. מידת הסיכון גדלה ככל שגדל מספר הנוסעים המתבגרים ברכב. שני הסברים מקובלים לתופעה זו והם:

- א. דעתו של הנהג מוסחת על-ידי פעילויות חברתיות המתרחשות ברכב בעת הנהיגה.
- ב. הנוסעים מעודדים את הנהג הצעיר ליטול סיכונים בעת הנהיגה.

חשוב לציין, כי עידוד הנהג הצעיר לא חייב להיות ישיר, אלא די בכך שהוא מאמין שזה מה שנוסעיו מצפים ממנו לעשות כדי שיחוש מחוייב לנהוג כך.

כדי להתמודד עם בעיה זו ובמטרה להפחית את חשיפת הנהג הצעיר ללחץ החברים הנוסעים איתו ברכב, הוגבל מספר הנוסעים שמותר לנהג חדש וצעיר להסיע. על-פי לשון החוק "נהג חדש שטרם מלאו לו 21 שנים וחלפה לגביו התקופה שבה חלה עליו חובת הליווי, לא יסיע ברכב מנועי יותר משני נוסעים עד שימלאו לו 21 שנים, אלא אם כן יושב במושב שלצידו מלווה".

פעילות מס' 3 לחץ חברתי חיובי

למורה

צפו בסרטון [היו חברים אמיתיים - אמרו לחבריכם להאט בנהיגה](#) (2:03 דקות).

הסרטון מציג עד כמה מושפע אדם מלחץ של חבריו ומהי התוצאה מכך בנהיגה.

שאלה לתלמידים: ראינו שללחץ חברתי השפעה שלילית. האם, לדעתכם, עשויה להיות לו גם השפעה חיובית? הסבירו.

פעילות מס' 4 לחץ חברתי של הנוסעים ברכב על הנהג

למורה

כדי שהתלמידים יוכלו להבין את הקשר בין נהיגה לבין סוג הלחץ של חבריהם, בקשו מהם לסמן בטבלה את התשובה הנכונה בעיניהם.

מטרת השאלון הוא טיפוח ההבנה לקיומו של לחץ חברתי של הנוסעים ברכב על הנהג, הכרת נקודות התורפה של התלמידים הקשורות ללחץ של חבריהם, והכרה בכך שרצוי לבחור עם מי לנסוע (חברים אחראיים).

המשך פעילות מס' 4

לתלמידים:

לפניכם טבלה² שבה רשימת היגדים. הקיפו בעיגול את התשובה המשקפת את המידה שבה כל אחד מן המשפטים הבאים נכון בעיניכם. גם אם אינכם נהגים, דמיינו כיצד הייתם מתנהגים כנהגים וסמנו את תשובתכם.

² מעובד על-פי שאלון אצל גוגנהיים נגה, שם.

נכון מאוד	די נכון	נכון ולא נכון באותה מידה	די לא נכון	כלל לא נכון	
5	4	3	2	1	חבריי ישמשו לי מודל לנהיגה בטוחה.
5	4	3	2	1	החברים שלי לא נראים לי מחויבים מספיק לנושא של נהיגה בטוחה.
5	4	3	2	1	החברים שלי יפרגנו לי כאשר אנהג בצורה זהירה.
5	4	3	2	1	חבריי מתלהבים מכך ש"עושים שטויות" בכביש.
5	4	3	2	1	בזמן שאני אנהג, אם חברים יבקשו ממני לעשות משהו, יהיה לי קשה להגיד להם לא.
5	4	3	2	1	אני אעדיף לנהוג כשיש איתי ברכב חברים, כי זה יאפשר לי לעשות דברים שלא הייתי מעז/ה לעשות אילו הייתי לבדי.
5	4	3	2	1	אני חושש/ת שאעשה דברים מסוכנים או טיפשיים בכביש כי חברים יעודדו אותי לכך.
5	4	3	2	1	אני אשתף את חבריי במצבים מסוכנים שבהם אתקל בנהיגה.
5	4	3	2	1	אני חושש/ת שכשאנהג עם חברים מישהו מהם ילחץ עלי להסתכן.
5	4	3	2	1	אני סומך/ת על החברים שלי שיתנו לי עצות מועילות בעת הנהיגה.
5	4	3	2	1	אני בטוח/ה שחבריי לא יגידו לי כלום אם אחליט לנהוג בצורה מסוכנת.
5	4	3	2	1	כשאני אנהג עם חבריי אנסה להימנע ממצבים שאחרים אומרים לי מה צריך לעשות.
5	4	3	2	1	חבריי ואני ננסה לבדוק את הביצועים של המכוניות שלנו במקומות ריקים, מאוחר בלילה וכדומה.
5	4	3	2	1	נתקלתי במקרים של לחץ מחברים להגביר מהירות או לעקוף קו הפרדה לבן רצוף.
5	4	3	2	1	נסיעה בטוחה חשובה מהגעה בזמן.

המשך פעילות מס' 4

למורה:

לסיכום, דונו עם התלמידים בנושא לחץ חברתי שלילי ולחץ חברתי חיובי בנהיגה, בין השאר בשאלות:

- א. האם הייתם רוצים שחבריכם יתרמו לנהיגתכם הבטוחה, והאם אתם סומכים על חבריכם שיעשו זאת?
- ב. האם אתם חושבים שחבריכם עלולים לתרום לנהיגה מסוכנת?

הסבירו לתלמידים כי במחקרים³ נמצא, שלחץ חברתי מושפע גם מסוג החברות – "חברות של מעלה" שמשמעותה - החברים יהיו לצידיך, ירגישו אחריות וימנעו ממך להסתכן בכביש (מתבטאת באחריות לזולת ובהקפדה על נהיגה בטוחה), ו"חברות של תועלת" (מתבטאת במינני נהג תורן, סדר ישיבה במכונית וכו'), חברות שיכולה לשמש מגן מפני סכנה. שני סוגי חברות שיכולים להתבטא בלחץ חברתי חיובי לעומת "חברות של הנאה", שמשמעותה חברות לצורך בילוי שלצידיה לעיתים לחץ חברתי שלילי והסתכנות בנהיגה. דיון בתשובות לשאלון יכול לגרום לתלמידים להבין איזו מערכת יחסים הם מנהלים עם חבריהם וכיצד לנהוג בבטחה עם חברים שונים ברכב.

לחץ חברתי חיובי

כאמור כשמדובר בנהגים צעירים, מקובל לחשוב שהלחץ החברתי המופעל עליהם הוא תמיד לחץ חברתי שלילי. הנוסעים, בני גילו של הנהג הצעיר, משפיעים באופן שלילי, מסיחים את דעתו מהנעשה בכביש, מנהלים שיחות פרועות, מפריעים לנהיגה ויוצרים לחץ חברתי להפגנת יכולת ולתחרות עם נהגים אחרים. השפעות נוספות הן הרעש המכביד על נהיגה תקינה כמו בהפעלת רדיו בעוצמות בלתי סבירות וביצירת אווירה בתוך הרכב שהיא סוג של לחץ גלוי או סמוי, במודע או שלא שמודע, לנהיגה בלתי זהירה. במצבים כאלה מתקשה הנהג הצעיר להפגין יכולת לזהות סיכונים, לבחור בפעולה המתאימה לנסיבות ולהתכונן לאירועים בלתי צפויים. מן המחקר ניתן ללמוד, שבתקופת הגיל המאפיינת את הנהגים הצעירים ביותר השפעת הלחץ החברתי היא הרבה ביותר וסממניה שליליים יותר בשלבים מוקדמים. בגילאים 20-21 פוחתת השפעתו של הלחץ החברתי ושכיחותו בכיוון החיובי עולה. כמו כן נמצא לאחרונה, כי נודעת חשיבות לסוג החברות בין הנהג לנוסעים ברכב כדי להשפיע באופן חיובי על נהיגתו. "חברים אמיתיים" יגרמו לנהג לנהוג בצורה אחראית יותר מאשר אחרים.

³ שם, עמ' 28.

האפשרות לצמצם את הלחץ החברתי השלילי והשפעתו על הנהג יכולה להתממש בשני האופנים העיקריים:

א. **העצמת הנהג וחיזוקו כדי לעמוד בלחצים המופעלים עליו.** המטרה היא להגביר את גילוי האחריות של הפרט על-ידי שימור וביטוי העמדה האישית שלו גם במצב של לחץ חברתי, והגברת חובתו של היחיד למנוע, גם במחיר של עמידה נגד הקבוצה, מעשים הנוגדים את השקפתו ואת דעתו על ההתנהלות הנדרשת לנהיגה בטוחה.

ב. **האצלת אחריות על הנוסעים ברכב, כמי שאחראים גם הם על המתרחש בעת הנהיגה.** נעשים ניסיונות לחזק בכל האוכלוסיות ובכל הגילאים את התחושה, שהנוסעים ברכב שותפים לאחריות לנהיגה בטוחה, כולל בקרב הנהגים הצעירים יותר. ההשפעה על הנהג יכולה להיות נורמטיבית, כזו המתממשת בתוקף הרצון להיות מקובל ולקבל את אישורם של אחרים, או השפעה אינפורמטיבית הקשורה להקניית מידע וקבלתו, והיא מתממשת בתוקף הרצון לפעול נכון, להצטייר כנהג מקצועי, אחראי וזהיר. שתי הדרכים הללו יכולות להשפיע בהתאמה או לפעול בניגוד האחת לאחרת. תוכניות למניעת שימוש באלכוהול ובסמים, למשל, שהתבססו על מניעת השפעה חברתית, הביאו לתוצאות חיוביות בממדי התנהגות, עמדות וידע. מרבית תוכניות המניעה מתבססות על תיאוריית ה"חיסון החברתי" - החלטתו של הצעיר להימנע משימוש בסמים, באלכוהול או בעישון תלוייה ביכולתו לעמוד בלחץ החברתי העצום המופעל עליו.

תוכניות רבות משיגות את השפעתן על-ידי שיפור יכולת ההתמודדות עם מה שמכונה לחץ חברתי פסיבי, כמו מודלים חברתיים או הערכת-יתר של מידת ההשתתפות של החברים האחרים בפעולות האסורות.

מנגנון אחר מבוסס על פיתוח מיומנויות סירוב. הצעירים מודרכים לזהות לחץ חברתי ומאומנים להתמודד עם מצבים שבהם מופעל עליהם לחץ רב. זאת, על-ידי פיתוח מיומנויות חברתיות המאפשרות להם לסרב מבלי לחוות תוצאות חברתיות שליליות כגון נידוי או כינוי גנאי. הנחת היסוד של שיטה זו היא, כי מדובר באנשים שמודעים לכך שהתנהגות כלשהי אינה רצויה, אך הם חסרים את היכולת להתמודד עם הלחץ המופעל עליהם באופן חיובי. אם מדובר בנהיגה, הרי שיש להבדיל בין המצב שהנהג הצעיר יודע שהתנהגות מסוימת, למשל נהיגה במהירות גבוהה במיוחד, אסורה והרת אסון, לעומת המצב שהוא משוכנע שהוא יכול לפעול בהצלחה בדרך זו.

לחץ חברתי חיובי נועד לעזור לאדם להרגיש טוב יותר, בריא ומאושר יותר. לעומת לחץ חברתי שלילי, שעלול לגרום להרגשה הפוכה. ההבדל בין לחץ חברתי שלילי לבין לחץ חברתי חיובי הוא באופן שהוא גורם לך להרגיש, ובכונה שעומדת בבסיס הלחץ והעידוד של חבריך. למשל, עידוד של החברים להשתתף ולהתנסות בפעילויות שבהן תוכל להוכיח את כישוריך המיוחדים בתחום הספורט, המוזיקה והמחול, עידוד להצלחה בלימודים, להשגת יעדים כגון קבלת רישיון נהיגה, קבלה לקורסים נחשקים ועוד.

כך גם בעידוד להימנעות מפעילות שעלולה להזיק לבריאות הפיזית או הנפשית, כגון שימוש בסמים או באלכוהול, תמיכה ועידוד להפסקת מערכות יחסים שעלולות להזיק.

מציאות מוכרת זו עוררה את המחשבה שעל-פיה, כדאי ויש צורך לעשות מאמץ להשתמש בכוחם של הנוסעים למטרה חיובית ולנסות לגייסם לחיזוק הדרישות לבטיחות ולמניעת ההשפעות השליליות

של הנוסעים חסרי האחריות. עלתה גם השאלה אם ניתן לעודד עמדות בעד מניעת סיכונים ודרישה להתנהגות אחראית מצד הנהג.

ואכן, מחקרים בשנים האחרונות מעידים, שלנוסעים ברכב השפעה רבה על הנהג והיא יכולה להיות גם חיובית. הרעיון הוא להטיל על הנוסע תפקיד פעיל באופן שמשפר את התנהגות הנהג על-ידי השגחה ובקרה על מעשיו. וכל זאת, בניגוד למצב הרגיל, שבו הנוסע משחק תפקיד פסיבי או לעיתים שלילי. הכוונה, בין השאר, היא לשפר את התקשורת בין הנוסע לנהג, לגרום להם לנהוג במתינות, **לדבר על נושאי נהיגה במונחים חיוביים מנקודת המבט הבטיחותית ופחות במונחים שליליים.** וכל זאת, כדי למתן את הנהיגה. החברים יכולים לפיכך להשפיע על הנהג גם בעת נהיגה באמצעות לחץ חיובי. למשל,

- עידוד נסיעה על-פי החוק ותנאי הדרך והתרעה מפני סכנות שבדרך.
- הימנעות מנסיעה בהשפעת אלכוהול – למשל: קביעת נהג תורן שלא שתה ביציאה לבילוי.
- תמיכה בהימנעות מהקשבה לחברים שמעוניינים בהפרת החוק - למשל: לבקש מהנהג לא להקשיב ואפילו להוריד מהרכב את מי שמנסה להשפיע לרעה.
- הערפת שבחים על הנהג שנוסע כחוק ועל-פי תנאי הדרך.

לסיכום, לחץ חברתי יכול להיות פעיל ולכלול השפעה חיצונית של אנשים, או לחץ חברתי סביל, המוגדר כ"השפעה של נורמות חברתיות אשר מוכפפות על הפרט ומכוונות אותו להתנהג בצורה מסוימת הדורשת תגובה מיידית מצד הפרט". לחץ חברתי סביל מתייחס ל"תפיסות ולפירושים של הנהג ביחס לציפיות של האחרים מההתנהגות הנדרשת ממנו".

התמודדות עם לחץ חברתי ברכב

כיווני פעולה אפשריים:

א. גם הנוסע קובע

גם הנוסעים ברכב נושאים באחריות ובתפקיד פעיל בעיצוב אופי נהיגתו של הנהג. אמנם הם אינם יושבים ליד ההגה, אך יש להם השפעה רבה על תוצאות הנהיגה ולכן היא נתונה גם לאחריותם. המסקנה היא, שיש צורך להעביר מסרים המבהירים את אחריותם של הנוסעים על הנהיגה ועל תוצאותיה בסדנאות, במשחקי תפקידים, באמצעות ניתוח אירועים, בדיונים קבוצתיים ועוד, באופן שבו תועצם האחריות המוטלת עליהם להטיית נהיגתו של חברם לנהיגה זהירה ובטוחה. בד בבד, יש לשפר את היכולת של בני הנוער, המשפיעים לרעה על הנהג, לשאת באחריות להשפעה שלהם על הנהיגה המסוכנת, שבמקורה היא מצומצמת, משום תפיסתם של הנוסעים הצעירים שהם רק "הנוסעים" ושבסופו של דבר לא יצטרכו לשלם את המחיר.

ב. שיפור העמדה האסרטיבית של הנוהג ברכב כנגד לחץ הנוסעים - הצורך בשיפור המיומנות

לזהות לחץ חברתי ולהתמודד עם מצבים שבהם מופעל לחץ חברתי, במיוחד במצבים שבהם הנהג ער לסכנות שבנהיגה, אך אינו חזק דיו להתמודד עם לחצי הנוסעים ברכב. המסקנה היא, שיש להעצים את הנהג הצעיר ולשפר את "מיומנויות הסירוב" שלו ואת "החוסן החברתי".

ג. תקשורת בין-אישית ברכב

הצורך ביצירת תקשורת יעילה בין הנהג לנוסעי הרכב (הימנעות ממריבות ומוויכוחים ערניים, צמצום השימוש בביטויים שליליים, בביטויי גנאי ובגידופים, עידוד מתן של חיזוקים חיוביים/הערות חיוביות על נהיגה בטוחה, תקשורת אסרטיבית מצד הנהג).

ד. העצמת דמות הנהג הראוי לאמון

נהגים רבים, כולל נהגים צעירים, רואים חשיבות בהצגת עצמי חיובי. כלומר, חשוב להם להופיע כנהגים אחראים, מתחשבים וזהירים. הם שואפים להיראות אחראים בעיני עצמם ולהפגין בגרות בעיני אחרים. אותם נהגים ינהגו בדרך שהם מבקשים שאחרים יתרשמו מהם. גם הנהגים הצעירים, כשהם נכשלים בנהיגתם (קבלת דוח, תאונה קלה או ביקורת שמושמעת על-ידי גורמים שונים על נהיגתם) נוטים למבוכה, מה עוד שלעיתים מדובר בהפרת אמון שנתנו בהם אחרים משמעותיים המלווה בתחושה קשה עוד יותר. המסקנה היא, שיש צורך להעביר מסרים המעצימים את דמות הנהג הראוי לאמון.

פעילות מס' 5

לחץ חברתי ואחריות אישית

קבלת החלטות קבוצתית לעומת קבלת החלטות אישית

מטרות הפעילות

- להבין, שבהחלטה הקבוצתית בהשוואה להחלטה של אדם בודד, טמונה נטייה לנטילת סיכון גבוה יותר.
- לחזק בקרב נהגים צעירים את היכולת לשאת באחריות אישית כשהם מתמודדים עם לחץ קבוצתי של החברים לנהיגה מסוכנת.

משך הפעילות: 45 דקות

עזרים: כרטיסי פעילות

התארגנות:

הכיתה תתפצל לארבע קבוצות, שלוש קבוצות תפעלנה באופן קבוצתי וקבוצה אחת תפעל באופן פרטני. התלמידים הפועלים בקבוצה יקבלו כרטיס "גרסה הכתובה ברבים", והתלמידים הפועלים באופן יחידי יקבלו כרטיס "גרסה הכתובה ביחיד".

מהלך הפעילות:

שלב א: כל התלמידים יקבלו דף מטלה שעיקרו החלטה הנוגעת לאופן ההתנהגות במצב מסוים שכרוכה בו נטילת סיכון.

התלמידים שיפעלו במסגרת הקבוצה הקטנה יערכו דיון בינם לבין עצמם, ויגיעו להחלטה משותפת. התלמידים שיפעלו באופן פרטני יעיינו בשאלון, יגבשו את דעתם וינתחו אותה בכתב.

שלב ב': במליאה: כל התלמידים יציגו את עמדותיהם ויבחנו את ההבדלים בין דעות התלמידים שפעלו באופן פרטני לבין אלה שפעלו במסגרות קבוצתיות (ההערכה היא, שבמסגרת קבוצתית ייטו אנשים ליטול סיכונים גבוהים יותר).

סיפור 1 (גרסת יחיד)

בערב נאה יצאת לטיול על חוף הים. במרחק של כ-200 מ' מהטיילת אתה מזהה אדם ששוחה אך מפגין סימני טביעה: הוא צועק לעזרה, מנפנף בידיו ונעלם לפרקים בין הגלים. אתה עצמך יודעת/לשחות אך רחוקה מלהיות שחיין/ית טובה. אתה שחיין/ית די בינוני/ת. אתה רוצה לעזור ומכירה/במגבלותיך. מה תעשה/י?

- א. קפיצה מיד למים ושחייה אל הטובע כדי למשותו.
- ב. חיפוש מישהו ש"ישים עין" עליך ואחר כך תחזור/י לעזור לטובע להיחלץ.
- ג. חיפוש אחר חפץ או קרש על החוף, וכשתמצא/י משהו תשחה/י עם הקרש כדי לעזור לטובע.

ד. פתיחה בריצה תוך כדי צעקות לעבר אנשים בטיילת כדי שיבואו לחלץ את הטובע.

סמנ/י את בחירתך בעיגול ונמק/י אותה.

סיפור 2 (גרסת יחיד)

נסעתי באותו יום בכביש מתפתל בהרי ירושלים. אחרי עיקול ראיתי מכונית הפוכה במדרון שלצד הכביש ולצידה שוכב אדם על האדמה. עצרתי מיד בשול הדרך והדלקתי את אורות החירום של הרכב. רצתי אל מקום התאונה וראיתי, שהאדם השוכב נמצא בהכרה ונאנח מכאבים. שמעתי רעשים כאילו מתחוללת שרפה במנוע, וראיתי אדם נוסף בתוך המכונית, לא ידעתי אם הוא פצוע ומתקשה לצאת.

עמדו לרשותך האפשרויות הבאות:

- א. לרוץ לכביש ולעצור כלי רכב כדי להזעיק עזרה.
- ב. לנסות לכבות את השרפה באמצעות המטף שיש לכם במכוניתכם.
- ג. לנסות לחלץ את הנוסע שנשאר ברכב.
- ד. להגיש עזרה ראשונה לפצוע השוכב מחוץ לרכב.

שאלה: מהי ההחלטה הראשונה שתממש/י? סמנ/י בחירתך בעיגול ונמק/י אותה.

סיפור 2 (גרסת רבים)

נסעתם באותו יום בכביש מתפתל בהרי ירושלים. אחרי עיקול ראיתם מכונית הפוכה במדרון שלצד הכביש ולצידה שוכב אדם על האדמה. עצרתם מיד בשול והדלקתם את אורות החירום של הרכב. רצתם אל מקום התאונה וראיתם, שהאדם השוכב נמצא בהכרה ונאנח מכאבים. שמעתם רעשים כאילו מתחוללת שרפה במנוע, וראיתם אדם נוסף בתוך המכונית, לא ידעתם אם הוא פצוע ומתקשה לצאת. עמדו לרשותכם האפשרויות הבאות:

- א. לרוץ לכביש ולעצור כלי רכב כדי להזעיק עזרה.
- ב. לנסות לכבות את השרפה באמצעות המטף שיש לכם במכוניתכם.
- ג. לנסות לחלץ את הנוסע שנשאר ברכב.
- ד. להגיש עזרה ראשונה לפצוע השוכב מחוץ לרכב.
- ה. שאלה: מהי ההחלטה הראשונה שתממשו? סמנו בחירתכם בעיגול ונמקו אותה.

שאלה: מהי ההחלטה הראשונה שתממשו? סמנו את בחירתכם בעיגול ונמקו אותה.

סיפור 3 (גרסת יחיד)

אימו של ירון חולת לב. יש לה כאבים עזים בחזה והיא נוטלת בדרך כלל תרופה מסוימת שאזלה. היא מבקשת מירון, תוך כדי התפתלות מכאבים, לרוץ לבית המרקחת עם המרשם ולהביא לה את

התרופה. בית המרקחת נמצא סמוך לצומת מרומזר. בשעת ערב זו התנועה בסביבה זו ערה מאוד. ירון הגיע למעבר החצייה כשברמזור דלק אור אדום והתנועה זרמה. ירון חשב לחצות באדום ולהביא את התרופה בהקדם האפשרי, אך הדבר היה כרוך בסיכון למעורבות בתאונה. האם ירון צריך להסתכן ועד איזה גבול?

- א. לרוץ בין המכוניות ולקוות לטוב.
- ב. לסמן לנהגים ביד ולאלץ אותם לעצור.
- ג. לחצות מחוץ למעבר החצייה.
- ד. בשום אופן אסור לירון ללכת בדרך הקצרה.

סמן/י את בחירתך בעיגול ונמק/י אותה.

סיפור 4 (גרסת יחיד)

את/ה נוהג/ת ברחוב עירוני, ממרחק זיהית ילד שהולך על המדרכה לכיוון הכביש, מה תעשה/י?

- א. אסע מהר לפני שהילד יחצה את הכביש.
- ב. אסע לאט ואתכונן לעצור.
- ג. אעצור ואמתין שהילד יחצה את הכביש.
- ד. מכיוון שאין מעבר חצייה אמשיך בנסיעה.

סמן/י את בחירתך בעיגול ונמק/י אותה.

סיפור 4 (גרסת רבים)

אתם נוהגים ברחוב עירוני, ממרחק זיהיתם ילד שהולך על המדרכה לכיוון הכביש, מה תעשו?

- א. ניסע מהר לפני שהילד יחצה את הכביש.
- ב. ניסע לאט ונתכונן לעצור.
- ג. נעצור ונמתין שהילד יחצה את הכביש.
- ד. מכיוון שאין מעבר חצייה אנחנו ממשיכים בנסיעה.

סמנו את בחירתכם בעיגול ונמקו אותה.

סיכום: ניתוח תוצאות ודיון במליאה

תשובה				א	ב	ג	ד
מספר התלמידים שבחרו בתשובה בהחלטת יחידים							
מספר התלמידים שבחרו בתשובה בהחלטה קבוצתית							

פעילות מס' 6

שאלון התנגדות להשפעת חברים⁴

אנשים מתייחסים באופן שונה לנהיגה עם חברים, והם מביעים דעות ותחושות מגוונות בקשר לנהיגה, גם אם הם חברים טובים. ענו על השאלון כדי ללמוד על עמדתכם ועל הרגשתכם האישית בעניין זה. שימו לב, כאשר נאמר "חברים" או "חבריי" הכוונה היא לבנים ו/או לבנות. אין תשובה נכונה או לא נכונה, ורק הרגשתכם האישית או עמדתכם חשובה.

לפניך שאלות אחדות הקשורות לנהיגה עם חברים. עליך להחליט ביחס לכל שאלה, איזה מבין התיאורים הולם אותך ביותר – זה שמתואר בעמודה הימנית או זה שמתואר בעמודה השמאלית. לאחר מכן, עליך להחליט ביחס להיגד שבחרת אם הוא "נכון בהחלט עבורך" או "די נכון עבורך", ולסמן את התשובה ב- X. לתשומת ליבך - בכל שורה יש לסמן ב- X משבצת אחת בלבד מתוך ארבע האפשרויות המוצעות.

מס' X בעמודה המתאימה ביותר לדעתך:

מס'	1 נכון בהחלט עבורי	2 די נכון עבורי	או	1 נכון בהחלט עבורי	2 די נכון עבורי
1.				ישנם נהגים שמסכימים לבקשת חבריהם לנסוע מעל המהירות המותרת רק כדי לשמח את חבריהם.	יש כאלה שמסרבים להצטרף לחבריהם לנסיעה במהירות מופרזת, על-אף שהם יודעים שחבריהם לא יהיו מרוצים מכך.
2				ישנם נהגים הסבורים, כי חשוב יותר להיות אתה עצמך מאשר להיטמע בקבוצה.	נהגים אחרים סבורים, שחשוב יותר להיטמע בקבוצה מאשר לבלוט בתור יחיד.
3				ישנם נהגים מסוימים, שקל לחבריהם לגרום להם לשנות את דעתם.	ישנם נהגים אחרים, שקשה מאוד לחבריהם לגרום להם לשנות את דעתם.

⁴ מעובד על-פי שאלון, שם.

		ישנם נהגים, שלא יסכימו לנהוג במכונית שלא על-פי החוק, רק כדי לרצות את החברים שלהם.	ישנם נהגים, שינהגו שלא על-פי החוק, רק כדי לרצות את החברים שלהם.			4
		נהגים אחרים יאמרו את דעתם האמיתית לחבריהם גם אם ידעו שחבריהם יצחקו עליהם בשל כך.	ישנם נהגים אשר מסתירים את דעתם האמיתית מחבריהם מחשש שחבריהם יצחקו עליהם.			5
		ישנם נהגים, שלא יצייתו לחוקי התנועה רק מפני שחברים שלהם אמרו שגם הם לא מצייתים לחוק.	ישנם נהגים, שלא יעברו על חוקי התנועה רק מפני שחברים שלהם אמרו להם כך.			6
		נהגים אחרים מתנהגים עם חבריהם באותו האופן שהם מתנהגים כאשר הם לבדם.	ישנם נהגים אשר משנים את התנהגותם בחברת אחרים עד כדי כך, שהם כבר לא יודעים מי הם באמת.			7
		ישנם כאלה המתנהגים באותה רמת סיכון בין אם הם לבדם ובין אם הם בחברת אחרים.	ישנם נהגים, שמסתכנים יותר במהלך נהיגה עם חבריהם מאשר כשהם לבדם.			8
		נהגים אחרים לא יעשו תוך כדי נהיגה דברים שהם לא באמת מאמינים בהם רק כדי שחבריהם יכבדו אותם יותר.	ישנם נהגים, שעושים תוך כדי נהיגה דברים שהם לא באמת מאמינים בהם, מכיוון שהם חושבים שחבריהם יכבדו אותם יותר על כך.			9
		נהגים אחרים חושבים שעדיף להתנהג "כמו כולם" מאשר לגרום לאחרים לכעוס עליהם.	ישנם נהגים שחושבים, שעדיף להתנהג כמו שנראה להם שנכון להתנהג, אפילו אם אנשים מסביבם יכעסו על כך שלא התנהגו כמותם.			10

שאלה לדין: האם נוסעים צעירים ברכב מנסים להשפיע על נהיגת חברם הצעיר? האם הוא נוטה להיות מושפע? האם השפעתם היא בכיוון השלילי או החיובי? מדוע הם מצליחים פעמים כה רבות להשפיע על חבריהם?

פעילות מס' 7

השפעת האווירה ברכב על הנהג

מטרה

התלמידים יבינו, שהאווירה ברכב משפיעה על הנהג הצעיר לנהוג בזהירות ובבטיחות או חלילה בפזיזות ובחוסר אחריות.

מהלך הפעילות

- קריאת סיפור האירוע "אסון בסיום התיכון".

כתבה מעיתון

אסון בסיום התיכון

שני נערים כבני 17 וחצי נהרגו בתאונה, שלושה נפצעו. התאונה אירעה ביום שלישי לפנות בוקר ביציאה מתל אביב צפונה, כאשר מכונית פרטית שהסיעה חמישה צעירים שחזרו ממסיבת סיום של בית-הספר התיכון עברה באור אדום והתנגשה במשאית כבדה.

2. **משחק תפקידים:** בחרו שישה תלמידים מהכיתה, ובקשו מהם להציג את הדמויות שהיו מעורבות באירוע (חוקר משטרה, ערן, גיא ועוד שלושה נוסעים).

חקירת הנהג, גיא א' שנהג במכונית הפרטית:

הנהג: ביום חמישי בערב נסענו למסיבה במכונית של ההורים של ערן. במסיבה רקדנו, אכלנו ושתינו בירה. רק בירה, לא אלכוהול כבד. בשלוש וחצי לפנות בוקר חזרנו למכונית של ערן בדרך הביתה. אחרי חמש דקות הוא אמר שהוא לא מסוגל לנהוג בגלל העייפות והבירה. גם אני הייתי עייף ושתיתי בירה, אבל הרגשתי מצוין והחלפתי אותו. זו הייתה הפעם הראשונה שנהגתי ברכב הזה – אבל התרגלתי אליו בתוך 30 שניות.

אחרי כמה דקות הגענו לרמזור, האור היה ירוק והייתי בטוח שאספיק, אבל הוא התחיל להבהב. מישהו מאחור – אני לא מצליח להיזכר מי – צעק: "עצור!" אבל ערן צעק: "סע!" אני לא זוכר מה החלטתי, כי כעבור שנייה היה רעש נורא, ראיתי כאילו ברק ויותר אני לא זוכר. את הבשורה הקשה על החבר'ה שנהרגו קיבלתי רק כעבור שבוע, בבית החולים. בהתחלה הסתירו ממני, אבל שאלתי למה הם לא באים לבקר אותי, ואז סיפרו לי.

חוקר: כולם חגרו חגורות ברכב?

תשובה: ערן שישב לידי ואני חגרנו. החבר'ה מאחור לא חגרו.

חוקר: אתה או ערן לא אמרתם להם לחגור?

תשובה: לא שמת'י לב... אז לא חשבתי על זה... אחרי שהתעוררתי בבית חולים באה חוקרת של המשטרה לגבות ממני עדות. היא סיפרה לי שאף אחד מהם במושב האחורי לא חגר.

סיכום האירוע:

השתתפו באירוע	מצב המשתתפים	התנהגות המשתתפים	התוצאה
ערן	עייף ושתוי	מסר את הרכב לגיא צעק "סע!"	נפצע קשה
גיא	עייף ושתוי	נהג ברכב לא מוכר לא דאג שהנוסעים יחגרו התקרב במהירות לצומת	נפצע קשה

א. במליאה: דיון בהשפעת האווירה ברכב על נהיגת צעירים.

הלקחים מהאירוע:

1. על הנוהג ברכב להימנע משתייה במסיבה.
2. מי שאינו מכיר את הרכב, שלא ינהג בו. מוטב לקחת מונית.
3. עייף לא נוהג. מוטב לקחת מונית.
4. נוסעים שיכורים – סכנה לנהיגה. לפחות שהנוסע ליד הנהג יהיה פיכח.
5. אין להתקרב במהירות מופרזת לצומת גם אם האור בו ירוק. דינו של מופע ירוק להסתיים לפתע.
6. על הנוהג ברכב להימנע מנסיעה כל עוד לא כל הנוסעים חגורים.
7. כל נוסע חייב לחגור את עצמו ולהציל את חייו. עליו לדרוש זאת גם מחבריו הנוסעים ברכב.

שימוש בתקשורת אסרטיבית כד להימנע מלחץ חברתי

פעילות מס' 8:

התמודדות הנהג עם לחץ חברתי שלילי

למורה: מוצעת כאן דרך להתמודדות של נהג עם לחץ חברתי בדרך של פעילות בקבוצות, באמצעות כרטיסיות אירועים ומשחקי תפקידים. המטרה היא להטמיע שימוש בתקשורת אסרטיבית כדי להימנע מלחץ חברתי שלילי.

מידע

כרטיס 1: תקשורת אסרטיבית מהי?

תקשורת אסרטיבית מאפשרת לאדם לשמור על זכויותיו מבלי להרגיש שפגע בסובבים אותו או שוויתר על רצונו. לכל אדם זכויות בסיסיות שהוא מבקש לעצמו: הזכות לקבל יחס טוב מהסובבים אותו, הזכות לשמור על עצמו מבלי להתנצל על כך, הזכות לפרטיות, הזכות לסרב, הזכות שיכבדו אותו כאדם, הזכות לבחור החלטות לעצמו. תקשורת אסרטיבית מניבה רגשות חיוביים, ואפשר להגדיר אותה גם על דרך השלילה: תקשורת אסרטיבית אינה תקשורת תוקפנית. תוקפנות, **אסרטיביות**, הימנעות

- דוגמה לתקשורת תוקפנית: כאשר חברים ברכב מבקשים מאיתנו להגביר את המהירות, אנו צועקים עליהם או מקללים אותם.
- דוגמה לתקשורת נמנעת: כאשר חברים ברכב מבקשים מאיתנו להגביר את המהירות, אנו נענים לבקשתם באי-רצון בשל החשש להתעמת עימם.
- בעזרת תקשורת אסרטיבית מתמודדים עם הבקשה באופן ישיר, לא באופן תוקפני ולא בדרך של הימנעות.

כדי שהתקשורת האסרטיבית תהיה יעילה, עליה לכלול את המאפיינים האלה:

ישירות, כנות, יכולת לבטא רגשות, צרכים ורצונות, מוכנות להתפשר ולגלות רגישות, כבוד עצמי ורכישת כבוד כלפי האחר, קשר עין ישיר לאורך זמן, שימוש במיומנות של הקשבה אקטיבית, מוכנות לקבל משוב. אדם המתקשר בצורה אסרטיבית מרגיש: כבוד עצמי רב יותר, ביטחון עצמי, הערכה על היותו כן, הערכה לדעותיו, חופשי ממתח ומלחץ, "אני שווה וכך גם האחר". בתגובה, בן שיחו מרגיש: שמכבדים אותו באופן שווה ומאמינים בו, שיש הערכה לדעותיו, שהוא יכול לדבר בכנות ובפתיחות על מחשבות ועל אמונות. השימוש במילה "אני": הכלי העיקרי בתקשורת אסרטיבית הוא היכולת לדבר ב"שפת אני". כאשר ברצוננו לשמור על זכותנו ולסרב לבקשת הסובבים אותנו, נשתדל להשתמש במילה "אני". לדבר בגוף ראשון: "אני חושב...", "לא מקובל עליי", "לא מתאים לי", "יכול להיות... אותך זה לא מפחיד, אבל אותי זה...".

אירוע 1

התמודדות עם לחץ חברתי

את נוהגת בלילה עם שתי חברות במכונית של הורייך. חברתך הטובה מורן לומדת נהיגה, אבל לדעתה היא נהגת מעולה עוד לפני שהיא עברה טסט. בשבוע הבא יש לה טסט והיא "חייבת להתאמן". החברה השנייה שנמצאת אתכן במכונית מנסה לשכנע אותך לנסוע לחנייה ליד האוניברסיטה בלילה, לשם אף אחד לא מגיע, ולאפשר למורן לנהוג. הדבר לא נראה לך - לא בא לך להסתבך לא עם הורייך ולא עם המשטרה. זה פשוט לא נראה לך. עם זאת, את לא רוצה לאכזב את מורן ש"חייבת להתאמן" לקראת הטסט.

בקבוצה

- א. קראו את כרטיס המידע "תקשורת אסרטיבית מהי?"
- ב. קראו את תיאור האירוע וענו על השאלות הבאות:
 1. לו אתם הייתם נוהגים ברכב, מה הייתם עושים?
 2. ציינו תגובה נמנעת, תגובה אסרטיבית ותגובה תוקפנית לאירוע.
 3. הדגימו תגובה אסרטיבית לאירוע באמצעות משחק תפקידים.

אירוע 2

התמודדות עם לחץ חברתי

אתה נוסע עם חברייך - חברים טובים שאתה נוהג לבלות עימם בקביעות - מנהריה למסיבה בתל אביב. בכל פעם מישהו אחר מביא מכונית, והפעם היה תורך. אחרי ויכוחים הבטחת להוריך לחזור עד ארבע לפנות בוקר. מכיוון שלא ישנת לפני היציאה, הוריך לא מוכנים שתמשיך לבלות עד שעות הבוקר. בשעה שתיים אתה בבעיה! החברים רוצים שתמשוך עוד שעה כך שתגיעו הביתה בערך בארבע וחצי, ואומרים לך שאם תיתן גז תגיע מהר. אתה מרגיש שאתה מחויב להורים שלך, אבל גם רוצה לרצות את החברים שלך. ברור לך שטלפון להורים רק יגביר את כעסם כלפיך ולכן זו לא חלופה לפתרון הקושי.

בקבוצה

- קראו את כרטיס המידע "תקשורת אסרטיבית מהי?"
- קראו את תיאור האירוע וענו על השאלות הבאות:
 1. לו אתם הייתם נוהגים ברכב, מה הייתם עושים?
 2. ציינו תגובה נמנעת, תגובה אסרטיבית ותגובה תוקפנית לאירוע.
 3. הדגימו תגובה אסרטיבית לאירוע באמצעות משחק תפקידים.

אירוע 3 התמודדות עם לחץ חברתי

השבוע השתתפת בתחרות מכוניות לא חוקית. לא נהגת בתחרות עצמה, אבל הגעת עם חברים למקום ההתרחשות שנערכה בשעות הלילה בשטח לא סלול באחת החורשות בגליל. לאחד מחבריך נודע על התחרות, והוא הצליח לשכנע אתכם לנסוע למקום. נסעתם למקום במכונית שלך, ואחד מחבריך הטובים החליט להתחרות באמצעותה. התקשית לסרב למרות שלא רצית שהוא ינהג ברכב שלך. פחדת להיתפס פחדן. האמת היא, שה"תחרות" ממש לא גרמה לך עונג. יותר מזה, כל העניין נראה לך מסוכן, ברור לך שזה רק עניין של זמן עד שמישהו יגרום לתאונה ויהיו חלילה נפגעים. בא לך לעשות משהו כדי שהתחרויות ייפסקו. אתה מתלבט מה לעשות. אתה יכול להתקשר למשטרה ולדווח להם על התחרות הבאה, אבל התברר לך שחברים שלך מתכוונים ללכת גם לתחרויות הבאות והם עלולים להיתפס.

בקבוצה

- א. קראו את כרטיס המידע "תקשורת אסרטיבית מהי?"
- ב. קראו את תיאור האירוע וענו על השאלות הבאות:
- ג. לוו אתם הייתם נוהגים ברכב, מה הייתם עושים?
- ד. ציינו תגובה נמנעת, תגובה אסרטיבית ותגובה תוקפנית לאירוע.
- ה. הדגימו תגובה אסרטיבית לאירוע באמצעות משחק תפקידים.

אשנב לתיאוריה

דיני התעבורה מטילים אחריות על כל "עובר דרך". עובר דרך מוגדר כ"אדם המשתמש בדרך לנסיעה, להליכה, לעמידה או לכל מטרה אחרת". לפיכך, גם על הנוסע ברכב חלה האחריות לבטיחות הנסיעה. לפניכם כמה דוגמאות שבהן פונה החוק אל הנוסע ברכב כפי שהוא פונה אל הנהג:

<p>לא ייסע אדם ברכב והנוהג בו לא יניח לאדם לנסוע בו, אלא כשגופו כולו בפנים הרכב ובמצב המבטיח את שלומו.</p>	<p>תקנה 79 (א)</p>
<p>א. לא יפתח אדם את דלתו של רכב אלא לאחר שנקט את כל אמצעי הזהירות הדרושים להבטחת שלומם של עוברי הדרך. ב. לא יפתח אדם את דלתו של רכב ולא יניח הנוהג בו לפתוח את דלתו, כל עוד הרכב נע.</p>	<p>תקנה 80: פתיחת דלת וסגירתה</p>
<p>לא יעלה לרכב אדם, למעט הנוהג, ולא ירד ממנו ולא יניח הנהג או הממונה על הרכב לעלות אליו או לרדת ממנו, אלא –</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. כשהרכב עומד. 2. מצידו הימני של הרכב כשהוא עומד בצד ימין של הדרך. 3. מצידו השמאלי של הרכב כשהוא עומד כדין מצד שמאל של הדרך. <p>אולם, מי שיושב לצד הנהג רשאי לצאת מצידו הימני של הרכב, לאחר שנקט את אמצעי הזהירות הדרושים.</p> <p>4. במקום המיועד לעלייה ולירידה, אם יש ברכב מקום כזה.</p>	<p>תקנה 81 : עלייה לרכב וירידה ממנו</p>
<p>לא ינהג אדם ולא ייסע ברכב שבו מותקנות חגורות בטיחות, אלא אם כן הנוהג והנוסעים בו חגורים בחגורת בטיחות.</p>	<p>תקנה 83(ב): חובת חגירת חגורת בטיחות</p>
<p>נוסע ברכב המעורב בתאונה שבה נפגע אדם, חייב להתקשר לגופי ההצלה הנחוצים ולהזעיק אותם אל מקום התאונה בהקדם האפשרי בנסיבות העניין, אלא אם כן נוהג הרכב עצר והזעיק עזרה. הוראות סעיף זה לא יחולו על קטין שטרם מלאו לו 16 שנים.</p>	<p>סעיף 64(א1) לפקודת התעבורה</p>

שאלות

1. נהג עוצר בדרך כדי להוריד נוסע. הנוסע פותח את דלת המכונית כדי לצאת בצד הכביש. על מי תחול האחריות אם תיגרם תאונה כתוצאה מפתיחת הדלת?

תשובה: על-פי התקנות, הנהג והנוסע אחראיים. תקנה 80 לתקנות התעבורה עוסקת בפתיחת דלת הרכב וסגירתה. סעיף 80א' קובע, כי כל אדם שיושב ברכב לא יפתח את דלת רכב לפני שנקט את כל אמצעי הזהירות הדרושים להבטחת שלומם של עוברי הדרך (שיכולים להיות הולכי רגל, ובעיקר רוכבי אופניים, אופניים חשמליים ואופנועים, אשר נוסעים במהירות כשהם חשופים על הכביש, ועלולים להיפצע באופן חמור כתוצאה מפתיחת דלת).
סעיף 80ב' מטיל את האחריות על נהג הרכב במהלך הנסיעה וקובע, כי הנוסע לא יפתח את דלתו של הרכב ולא יניח הנוהג בו לפתוח את דלתו, כל עוד הרכב נע. גם במקרה של רכב חונה, הנהג נדרש לתת תשומת לב מרבית, ולהורות לנוסע לצאת רק מצד המדרכה או שול הכביש, ולהיות דרוך לאפשרות כי הנוסע יפתח את הדלת כלפי צד הכביש, וכתוצאה מכך הוא עלול להיפגע מרכב חולף.

2. נוסע היושב במושב האחורי של רכב נוסעים פרטי חייב לחגור חגורת בטיחות. על מי תחול האחריות אם לא חגר חגורה בזמן הנסיעה?

- א. על הנוסע בלבד.
- ב. על בעל הרכב.
- ג. על הנהג ועל הנוסע.
- ד. על הנהג בלבד.

תשובה ג: על הנהג ועל הנוסע

3. מהן חובותיו של נוסע המעורב בתאונת דרכים שבה נפגע אדם?

תשובה:

החוק מטיל חובה על נוסע ברכב שמלאו לו 16 שנה להתקשר לגופי הצלה במקרה של תאונת דרכים שנפגע בה אדם.